

ANGOL

Állítólag Japánban a brit kulturális ikonok közül egyedül David Beckham és William Shakespeare ismertsége előzi meg a BRONTË-nővérekét. Rettegjenek az Austen-hívők: a három szerző népszerűsége talán csak mostanában fog igazán ipari méreteket ölteni. Blake Morrison *We Are Three Sisters (Három nővér vagyunk)* című darabját 2011 novemberében mutatják be (a Csehov-utalás nem véletlen, az orosz szerző ismerte a Brontë-család életrajzát, és egyesek szerint gondolt is rájuk a híres dráma megírása során). Egy hónappal előzte meg a darabot az új *Jane Eyre*-film (Cary Fukunaga rendezésében, Muira Boffini forgatókönyvével). A haworth-i paplakot, ahol a nővérek az életük nagyját leélték, évente kb. 70 000-en látogatják. Persze érdeklődésben sosem volt hiány: az IMDb 22 film-adaptációt sorol föl 1910 (!) és 2011 között, s akkor az opera-, operett-, musical-, gyerekkönyv- stb. feldolgozásokat nem is említettük. Az ember némi rosszmájúsággal gondol a tanácsra, amelyet Robert Southey, a kor udvari költője adott Charlotte Brontënek: „egy nő élete nem szólhat az irodalomról.”

Az új filmről eltérőek a vélemények. A kritikusok kiemelik a film ráérős, nyugodt történetmesélését, visszafogottságát, a színészek (Mia Wasikowska és Michael Fassbender játsszák a két főszerepet) játékának finomságát. A feldolgozás visszafogottságát erénynek is, erőtlenségnek is lehet látni. Van, aki azt emeli ki, hogy a film nem tükrözi, hogy az alapjául szolgáló könyv a hetvenes évek óta a feminista (vagy legalábbis feminin) és a poszt-koloniális irodalomnak is a klasszikusává vált – persze ezt is többféleképpen lehet értékelni. Én szépnek találtam a filmet: szép tájak, szép emberek, szép nyelv; megható tablók a távoli múltból. „A nőket általában nyugodtnak, csendesnek tartják” – bosszankodik a regény egy pontján a főszereplő (Ruzitska Mária fordításában); szívesen látnék egy kevésbé csendes és nyugodt feldolgozást is, haragosabb Jane Eyre-rel.

A. S. BYATT *Mindenem (Possession)* című óriási figyelmet kiváltott 1990-es regénye nálunk is ismert. Annak egyik főhőse, Randolph Henry Ash, a kitalált (leginkább Robert Browningot idéző) viktoriánus költő egyik nagy műve az északi mitológiára épül. Így talán nem is különösen meglepő, hogy éppen Byatt írt egy kötetet a Canongate Kiadó újraírt mítoszok-sorozatában (ebből például Jeanette Winterson *Teher* és Margaret Atwood *Pénélopeia* című művei magyarul is megjelentek) *Ragnarok* címen az istenek haláláról. A Guardianben (még augusztus 5-én) közzétett cikkében Byatt arról ír, hogy meg akarta őrizni az északi istenek idegenségét: nem akarta engedni, hogy keresztény értelmezés üssön át a pogány történeteken, sem pedig hogy a szereplői akár emberi pszichológiával rendelkezzenek, akár allegorikus módon absztrakt tulajdonságokat testesítsenek meg. Byatt számára az önmaguk pusztulását okozó istenek története a huszonegyedik században mégis a környezeti katasztrófa felé rohanó emberiség sorsát idézi: a mitikus múlt a jelent és a közeli jövőt. A történet keretét Byatt saját gyermeki élményei szolgálnak: kisgyerekként, a háború alatt ismerkedett meg az istenek vad küzdelmeivel – kemény, durva világok tükrözik egymást, amelyekben a pusztulás, akár a végső pusztulás lehetősége folyamatosan jelen lévő fenyegetés.

A *Mindenemet* szokás az elmúlt évtizedekben újjászületett történelmi regény műfajához sorolni (az angol szerzők közül például John Fowles, Peter Ackroyd, Graham Swift neve említhető még). Ennek a műfajnak az újjászületése, méghozzá éppen abban a korszakban, amelyben a legtöbbet hallottunk a nagy történetek hiteltelenné válásáról, éppúgy foglalkoztatja a brit irodalomtörténészeket, mint a hazaiakat. A kérdés iránt érdeklődőknek szeretném felvívni a figyelmét Perry ANDERSON a *Fejlődéstől a katasztrófaig* címen (*From Progress to Catastrophe*) a London Review of Books 2011. július 28-i számában közzétett tanulmányára. Se helyem, se kompetenciám nincs a cikk egész ívét áttekinteni, ajánlóként mégis felidéz-ném a gondolatmenet kezdő és végpontját. Természetesen Lukács György híres könyvéből indul Anderson is: összefoglalása szerint a klasszikus tanulmány a történelmi regényt epikus elbeszélésnek írja le, amelyben reprezentatívnak tekinthető típusok életén keresztül szemlélhetjük a társadalmi folyamatok zajlását. Ennek során a kiemelkedő történelmi szereplők is felbukkannak, de az elbeszélés középpontjában az ütközésbe kerülő történelmi erőknek kitett mindennapi ember élete áll. A klasszikus történelmi regény (Lukács szerint ennek első példája Walter Scott 1814-es *Waverleyje*) víziója tragikus, hiszen megbecsüli a bukásra ítélt rendet, ám felismer-vén a változás szükségszerűségét mégis a történelmi haladás mellett áll ki. Anderson két lehetőséggel vet számot. Az egyik Frederic Jameson értelmezése, aki szerint a különböző alternatív, fiktív történelmi narratívákkal eljáró posztmodern regények egy történelmi érzékét végképp elvesztett kor tünetei. A másik Anderson saját javaslatát, aki (miután az egész világ irodalmából idéz példákat) úgy látja, hogy a történelmi regény sűrűsödési pontjai súlyos történelmi traumák (elsősorban talán a különféle birodalomépítési kísérletek által okozott katasztrófák és a rasszizmus pusztítása) közelében figyelhetőek meg. Ha ez igaz, akkor a történelmi regény továbbra is történelmi, de többé nem a haladásba vetett hitet fogalmazza meg, hanem visszafelé tekint egy katasztrófa sújtotta tájra.

(Gárdos Bálint)

November elején a díjkiosztóktól hangos a francia irodalmi élet: a szeptemberi *rentrée* után két hónapon keresztül folynak a viták, találgatások, az egyre szűkebb körű szavazások, még az olvasók részéről is nagyban folyik a blogolás, hogy végül november első hetében kiderüljön, kik a nyertesek. Tökéletes szerkesztésű forgatókönyv ez; évek óta egyre nagyobb a díjakra irányuló figyelem, egyre nagyobb számban jelennek meg maguk az írók is az interneten akár írásaikkal, akár saját honlapjaikkal, de gyakran saját műveiket bemutató videó-nyilatkozataikkal is. A legnagyobb francia irodalmi elismerést, a Goncourt-díjat „regénybe illő” módon egy negyvennyolc éves, első könyves biológianár kapta (5:3 arányban döntött a javára a szakavatott zsűri; a „vesztesről” később): Alexis JENNI a *L'art français de la guerre (A háború francia művészete*, Gallimard – egyes kritikusok biztosak voltak abban, hogy az idén száz éves kiadódó lesz a díj, és milyen igazuk lett!) című, több mint 600 oldalas, órákózi szünetekben és hétvégeken írott regényéért. Már a megjelenéstől a díjátadásig tartó két hónapban közel hatvan ezer példányt adtak el belőle. Az ambiciózus regény Franciaország szerepét vizsgálja a megszállás idején, majd Indokínában és Algériában. Kritikusai freskóhoz és szimfóniához hasonlítják a több szálú és gazdag rétegzettségű könyvet. Egy öreg katona, Victorien Salignon – aki részt vett mindhárom háborúban – találkozik egy fiatalemberrel a lyoni külvárosban; kettejük dialógusát szövik át azok az elmélkedések, amelyek Franciaország múltjára és jelenére reflektálnak.

Egy díjért folyó versengésben – bármilyen szelíd legyen is a küzdelem – hálátlan szerep lehet a másodiké: több szerző műve egyenrangúként vesz részt az előzetes értékelésekben (idén például többek között Alexis Jenni, Carole Martinez, Sorj Chalandon, Delphine de Vigan, David Foenkinos, Véronique Ovaldé), és csak egy-egy szavazaton múlik a végső döntés, de aztán már mindenki csak a nyertesről beszél, az ő művét fogják hatalmas példányszámban kiadni, sok nyelvre lefordítani, ő kap sok-sok felkérést közszereplésekre. Az idei Goncourt-vesztes, ha lehet ilyet mondani, Carole MARTINEZ a *Du domaine des Murmures (A Murmures-birtokról*, Gallimard) című regényével. Ő is tanárként írja könyveit; az elsőt 2007-ben, negyvenévesen küldte el a Gallimard-nak, amely rögvest lelkesen ki is adta a *Le coeur cousu (Összevarrt szívek)* című regényt. Jó döntés volt, hiszen 250 ezer példányt adtak el belőle, és besöpört nyolc különféle díjat is. Lehet, hogy a szerző mégsem annyira szomorú az elmaradt Goncourt miatt? A regény itthon is szép sikert ért el az Ulpius-ház kiadásában. Az író nő legfőbb erénye – ahogy ezt minden méltatója kiemeli – a mesélés varázslatos képessége, amely a mágikus realizmus irányzatának méltó képviselőjévé teszi. Stílusa lebilincselő, úgy népszerű, hogy a divathatásoknak nem enged, hatalmas lexikális képzeletőrovel alkot külön világot műveiben. Új regénye a 12. századi francia középkorban, Besançon környékén játszódik, hősnője egy tizenöt éves nemes leány, aki esküvője napján – szembeállva apja akaratával – nemet mond az oltár előtt. Gyönyörű történet a misztikum, a természetfelettség, az érzékiség elemeinek vegyítésével.

FRANCIA

A Francia Akadémia Nagydíját Sorj CHALANDON *Retour à Killybegs (Visszatérés Killybegsbe*, Grasset) című regénye kapta. A szerző (1952) újságíró, az utóbbi években jelentek meg szépprózai munkái is, legjelentősebb ezek közül a 2008-as *Mon traitre (Az áruló)*, amelynek alapjául a saját életéből vett történet szolgál. A regény egy északír hazafiról szól, aki bonyolult folyamatok eredményeképpen elárulja a barátait és a hazáját is. A történetet megírva Chalandon nem talált nyugtot, úgy érezte, ezzel még nem búcsúzott el méltóképpen a barátjától. Ez az élmény vezette új könyvének megírásához, amely azonban – hangsúlyozza a szerző – nem *Az áruló* folytatása. Ebben a regényben az áruló barát a narrátor, az ő elbeszélésében szembesülünk a rémes gyerekekkel, a kegyetlen apával, a világháborús bombázások sokkoló élményével, az első fegyverrel, a börtön világával. Általa ismerjük meg az árulástól mit sem sejtő csodálatos feleséget, az apjára büszke fiút, és a meghalni gyáva, de az élettől rettegő önmagát. Chalandon a pillanatot akarta megtalálni és megragadni: hogyan, miért válhatott árulóvá, miképpen kellett árulóvá lennie? Nyilatkozata szerint az író ezzel a regénnyel most már valóban elengedte, eltemette barátját.

A Renaudot-díjjal kitüntetett mű Emmanuel CARRÈRE *Limonov* című regénye (POL). Az író (1957) a szépprózai munkássága mellett forgatókönyvíró, rendező és filmkritikus is. A címszereplő a Breznyev-éra disszidens fenegyereke, underground költője, különleges életutat bejáró provokatív világcsavargó, aki jelenleg hetven évesen Moszkvában él. *Ez vagyok én, Edicske* című önéletrajzi ihletésű regénye, korszakraja Magyarországon is olvasható (Európa, 2011). Carrère könyve műfajilag a fikciót és a tényfeltáró riportot ötvözi, a szerző hőstől jól érzékelhető távolságot tartva beszél el e különös élet történéseit.

Mathieu LINDON új könyvéről – *Ce qu'aimeur veut dire (Mit jelent szeretni)* – hírt adtunk már egy előző számunkban (KH 2011025), így most csak annyit teszünk hozzá: az idei öszön ő nyerte el a Médicis-díjat.

(Klopper Ágnes)

NÉMET

Eugen RUGE *In Zeiten des abnehmenden Lichtes*, azaz *A csökkenő fény korában* című regénye nyerte el az idén a Német Könyvdíjat, amelyet ezúttal is a Frankfurti Könyvvásár nyitónapján hoztak nyilvánosságra. Ruge első regényét – az eredetileg matematikus végzettségű szerző korábban színdarabokat írt – szeptember óta számos lapban méltatták és többnyire pozitív kritikákat kapott az NDK történetét egy család négy generációjának életén keresztül megjelenítő mű. Iris Radisch, a *Die Zeit* kritikusa szeptember elején például egyenesen „NDK Buddenbrook-regény”-ként határozta meg, a legtöbb recenzió azonban ennél tárgyilagosabban tekint az írásra. Elsősorban multiperspektivikus ábrázolásmódját, a szerző drámai és ritmusérzékét méltatják, de azt is nagyra értékelik, hogy habár az író maga még a fal leomlása előtt disszidált, mégsem egyfajta „ugye, megmondtam” pozícióból tekint szereplőire, hanem nagyon is mély megértéssel van irántuk. Ezt persze nyilván az is indokolja, hogy Ruge regényében alapvetően saját családjáról ír, imitt-amott fiktív elemekkel toldva meg történetüket. Mint azt a *Der Tagesspiegel* hasábjain olvasható interjúból elmondja, gyakorlatilag a fal leomlása óta foglalkoztatta ez a történet. Korábban úgy vélte, szürke és unalmas minden, ami az NDK-val összefügg. Az 50 évet átfogó regényben a történelmi események, az NDK alapítása, a fal felépítése, a rendszerváltás csupán a háttérben sejtlenek fel. „Nem a nagy eseményekről akartam írni. Nem akartam teljes és objektív képet festeni a történelemtől, ilyen véleményem szerint aligha létezik. Csupán az egyes emberek személyes és szelektív igazsága létezik. Tulajdonképpen még emlékek sincsenek. Az emlékeket minden egyes alkalommal újrarendezzük, a plauzibilitás kritériumainak megfelelően” – kommentálja művét a fenti interjúból a szerző. Úgy tűnik, ez az újrarendezés, a német történelem NDK című fejezetének irodalmi feldolgozása terén különösen aktívan zajlik az utóbbi években. Az idén például két NDK tematikájú regény is szerepelt a könyvdíj rövidített jelöltlistáján, 3 éve, 2008-ban pedig Uwe TELLKAMP szintén NDK családregényként aposztrofált műve, a *Der Turm* (A torony, ford.: Kurdi Imre, Magvető, 2010) nyerte el a Német Könyvdíjat. Peter WAWERZINEK *Rabenliebe* (Mostoha szeretet) és Judit ZANDER *Dinge, die wir heute sagten* (Amiket ma mondtunk) című, 2010-ben megjelent regényei szintén az NDK-ban játszódnak (lásd még KH 2008010, 2010020).

Az *In Zeiten des abnehmenden Lichtes* az alábbi műveket előzte meg a zsűri rövidített jelöltlistáján: Jan BRANDT: *Gegen die Welt* (A világgal szemben); Michael BUSELMEIER: *Wunsiedel*; Angelika KLÜSSENDORF: *Das Mädchen* (A lány); Sybille LEWITSCHAROFF: *Blumenberg* és Marlene STREEUWITZ: *Die Schmerzmacherin* (A fájdalomcsináló). A könyvdíjjal szemben éppen azt a kritikát fogalmazta meg Wilhelm GENAZINO – akinek *Wenn wir Tiere wären* (Ha állatok lennénk) című regénye nagy meglepetésre nem jutott be a rövidített listára –, hogy különösen az átadó ceremónia túlonúl *oscaros*, így végül csak a győztesnek jut ki a megkülönböztetett figyelemből. A díjátadón ugyanis minden jelöltről bemutatnak egy rövid filmet, amelyhez még a zsűri egy-egy tagjának indoklása is társul. Éppen ezért véli úgy a Süddeutsche Zeitung munkatársa is, hogy sürgős átalakításra szorul a zsűrizés koncepciója, hiszen így minden zsűritag azon fáradozik, hogy az általa propagált jelölt kerüljön ki győztesen a megmérettetésből, ami erősen megnehezíti az elfogulatlan döntést. Úgy tűnik egyébként, az idei az első olyan év a díj hétéves történetében, amikor a zsűri döntése egybeesett a közönség véleményével. Talán még az is megesik, ami eddig alig, hogy közönségsiker lesz a díjazott műből.

A fel-felbukkanó kritikus hangok ellenére a Német Könyvdíj alapvetően sikertörténet, hiszen alig pár év alatt a német nyelvterület egyik legrangosabb irodalmi elismerésévé nőtte ki magát. A jó példa pedig ragadós. Így az idén negyedik alkalommal már Svájci Könyvdíjat is odaítélnek a Literaturbasel Egyesület és a Svájci Könyvkereskedők és Könyvkiadók Egyesülete nevében. Az örömteli kezdeményezést kissé beárnyékolja azonban, hogy ezen a megmérettetésen is nagyjából ugyanazok a művek szállhatnak versenybe, mint a Német Könyvdíjért. Sőt, tavaly a Német Könyvdíj után a Svájci Könyvdíjat is Melinda NADJ ABONJINAK ítélték *Tauben fliegen auf* (Galambok röppennek fel) című regényéért. Ez az idén azonban nem eshet meg, hiszen ezúttal nincs átfedés a két jelöltlista között. A Svájci Könyvdíj jelöltjei: Monica CANTIENI: *Grünschnabel* (Zöldfülű); Catalin DORIAN FLORESCU: *Jacob beschliesst zu lieben* (Jacob úgy dönt, szeretni fog); Felix Philipp INGOLD: *Alias oder das wahre Leben* (Alias, avagy a való élet); Chrales LEWINSKY: *Gerron* és Peter STAMM: *Seerücken* (Tengerhát).

(Paksy Tünde)

OLASZ

Az idei torinói könyvfesztivál, a Salone del Libro indította el az 1861–2011 Olaszország és a Könyvek című nagyszabású vándorkiállítást, amely novemberben Szicíliába érkezett. A 15 szuperkönyvet, 15 legmeghatározóbb irodalmi személyiséget, az olasz egység 150 évének 150 legfontosabb könyvét bemutató kiállításon a könyvszakma legfontosabb szereplői, úgy mint könyvkiadók és tipográfusok, szótár- és lexikonszerkesztő műhelyek, fordítók is külön szekciót kaptak, valamint az elmúlt 150 év olaszországi könyv- és lapkiadásának legfontosabb eseményei is interaktív paneleken tanulmányozhatók. Mivel a kiállításnak egy hónapon át Szicília tartomány székhelye ad otthont, a szicíliai irodalomról szóló külön szekcióval bővült a tárlat. Olyan szerzők életművét mutatják be a nagyközönség számára is élvezetes módon, mint az immár klasszikus szerzőnek számító Giovanni Verga, Luigi Capuana, Luigi Pirandello, Vitaliano Brancati, Elio Vittorini, Leonardo Sciascia, Salvatore Quasimodo. Az inkább kortárs szerzők közül Vincenzo Consolo, Gesualdo Bufalino, Dacia Maraini és a még mindig igen aktív „nagy öreg”, Andrea Camilleri életműve jelenik meg hagyományos papír- és digitalizált formában. A szicíliai könyvkiadást természetesen az országos hírű könyvműhely, a palermói Sellerio kiadó képviseli. A kiállítással egy időben rendezik meg immár negyedik alkalommal az ifjúsági irodalom fesztiválját, a Mondello Giovanit, és ítélik oda az ugyancsak szicíliai alapítású Mondello-díjat. Jelképes értelmű a gesztus, hogy az északi tartomány, Piemonte után az ország legdélebbi vidékére jut el az olasz nemzeti egység történetét könyvszeti szempontból elmesélő kiállítás: egyrészt hangsúlyozni kívánták ezzel, hogy Szicília mekkora szellemi, kulturális potenciált képviselt az eltelt másfél évszázad alatt – két Nobel-díjas szerzőt adva Olaszországnak – valamint arra a hatalmas fejlődésre is ráirányítja a figyelmet, hogy százötven évvel ezelőtt az újonnan létrehozott ország lakosságának 70%-a írástudatlan volt, és mára ugyanez az Olaszország a hetedik legnagyobb könyvpiacot mondhatja magáénak a világon.

A palermói kiállítással egy időben a Salone del Libro Torinóban rendezett egy 18 év alatti fiataloknak szóló fesztivált *SottoDiciotto* címmel. A rendezvény címét a „18 év alattiaknak nem ajánlott” típusú tiltó szlogenek ihlették, ugyanis ez esetben egy olyan mozifilm-fesztiválról van szó, amelyen kizárólag irodalmi alkotásokból készült játékfilmek szerepelnek, mégpedig kifejezetten a legfiatalabb korosztály számára. A skála nagyon széles, az olvasni még nem tudó óvodás korúaknak készült animációs filmekről Shakespeare *Rómeó és Júliá*jának készült animációs filmektől Shakespeare *Rómeó és Júliá*jának legújabb filmfeldolgozásáig terjed. Mindez persze gazdag kísérőprogramokkal, az alkotókkal és a színészekkel való találkozásokkal, sőt rögtönzött filmforgatásokon a fiatal látogatók kipróbálhatják rendezői, forgatókönyvírói vagy éppen színészi képességeiket.

Mostanában Olaszországban is kezd felértékelődni a műfordítás, egyre több irodalmi fesztiválon szentelnek külön szekciót a fordítói tevékenységnek. Az SE Kiadó most arra vállalkozott, hogy újraéleszti az Einaudi Kiadó *Írók fordítanak írókat* sorozatát, és *Assonanze* címmel olyan új sorozatot indított útjára, amely klasszikus szerzők szövegeit kínálja az olvasóknak új és régi, mindenestre hivatásos szépirok által készített fordításban. Eddig két, külsőre is igazán elegáns kötet jelent meg, a Gustav Doré illusztrációival díszített Coleridge-kötet, a *La rima del vecchio marinaio* (Rege a vén tengerészről) a költő Giovanni Giudici fordításában, valamint Virginia Woolf regénye, *Al faro* (A világitótorony) címmel Nadia Fusini fordításában. A tervek között szerepel Katherine Mansfield *Quaderno di appunti* (Naplók, levelek) című műve Elsa Morante fordításában és egy Apuleius-kötet Massimo Bontempelli fordításában.

Andrea CAMILLERI legújabb könyve, a *La setta degli angeli* (Az angyalok szektája, Sellerio Kiadó, Palermo) ezúttal nem a Montalbano-történetek sorát gyarapítja, hanem a szerző civil állásfoglalását kifejező, valóságos eseményeken alapuló történet egy szicíliai kisvárosban, Palizzolóban játszódik, egy olyan korban, amikor a társadalmi viszonyok még nem sokban különböztek a Tomasi di Lampedusa *Párdúcában* megjelenített félfudális állapotoktól. A városka előkelőségét – a papságot és a helyi arisztokráciát – tömörítő kör szavazást tart arról, hogy befogadják-e tagjaik sorába az ügyvéd-újságíró Matteo Teresit. A szavazás eredménye természetesen negatív lesz, a nyelvét és eszét fékezni képtelen közéleti embert kizárják maguk közül. Az ellenkezés oka sokféle lehet: Teresi a szegények ügyvéde, mindig a magukat megvédeni képtelen elesettek oldalán állt a korrupt potentátókkal szemben. Ezen kívül nyomozásával fényt derített a kisvárosban egy idő óta rendszeressé vált erőszakoskodásokra, amelyeknek fiatal lányok és magányos özvegyek voltak az áldozatai, és akik szegényükben inkább a Szentlelket nevezték meg teherbe ejtőjüként, mintsem feljelentést mertek volna tenni a valódi tettesek ellen. Camilleri új regényében ismét egy olyan problémára világít rá, amely mindmáig az olasz közélet egyik legsúlyosabb betegsége: az igazság felismerésének elutasítása. Azt bélyegzik meg, aki rámutat a gonoszra, sokkal inkább őt kiáltják ki erkölcsstelen bűnözőnek, mintsem a valódi bűnöst. Még ma is az számít a legelfogadottabb életbölcességnek, hogy jobb hallgatni, mintsem rossz hírbe hozni olyan befolyásos embereket, akiktől függsz. Camilleri most is egyedi szicíliai tájnyelven írta meg regényét, amely nyelvi szempontból is erőpróba elé állítja még az anyanyelvű olvasót is, ugyanakkor nagyszerű olvasmányélményt nyújt, mely egyszerre megnevettet és elgondolkodtat.

(Lukácsi Margit)

OROSZ

Novemberrel megkezdődött az orosz irodalmi díjak rövidlistájának szezonja. A hónap elején közzé tették az НОС (Новая словесность, a kezdőbetűket összeolvasva a jelentése: orr), Az Évtized Orosz Bookere (Русский Букер Десятилетия) és az Andrej Belij-díj továbbjutóit. Az НОС tíz művet tartalmazó rövid listáját a Krasznojarszki Könyvfesztiválon hirdették ki. A hivatalos közlemény az alapítvány honlapján (prokhorovfund.ru) olvasható, ahol röviden megfogalmazták a díj célját is: a kortárs orosz szépirodalom irányzatainak felfedezése és támogatása. A tíz szerző közül Andrej ASZTVACATUROV és Viktor PELEVIN nevét emlegették már sokat más díjak és pályázatok kapcsán. Asztvacaturov *Szkunzskamera* című regényével szerepel, melyről szintén esett már szó, Pelevin pedig a 2010-es megjelenése óta bestsellerré vált elbeszélésgyűjteménnyel (*Ананасная вода для прекрасной дамы*).

A többi pályaműről és szerzőikről röviden: Nyikolaj VALTOV-val főleg költőként ismerkedhetek meg a kortárs orosz irodalom olvasói, ami nem meglepő, hiszen csak néhány elbeszélése jelent meg eddig, ezek pedig nehezen befogadható művek. Nem kivétel ez alól a listán szereplő elbeszélésgyűjteménye sem – *Думаю, что говоришь* (magyarul kb. *Fontold meg, mit beszélsz*). Nem a nyelvezet (mely szinte végig egészen egyszerű), és nem is a sok tudományos és filozófiai allúzió teszi nehezzé a szövegek olvasását, hanem az, hogy egy alig körvonalazható olvasási tapasztalatra építenek, és a megszokotthoz képest más, különleges, „megejtőbb” befogadási módot követelnek az olvasótól. Általában a kritikák emiatt valamiféle zavarosságot érzékelnek Bajtov prózájában.

Igor VISNYEVECKIJ *Leningrád* című kisregénye bizonyos értelemben olvasható BELLI *Péterváranak* utóirataként is – a szerző elmondása szerint –, mert mintha a *Pétervár* szereplői folytatódna ebben a regényben, csak ez itt már Leningrád, a blokád alatt. Egy interjúban (svobodanews.ru) Visnyeveckij elmondja, hogy a regényre nagy hatással volt még Belijen kívül Szergej Loznycica *Blokada* című dokumentumfilmje, a leningrádi naplók, levelek, melyeket anyaggyűjtés közben talált, és Vlagyimir TOPOROV gondolatai, aki nagy hatással volt a szerzőre. Toporov gondolatai felfedezhetők a szereplők nyelvről való elmélkedéseiben, sőt a nyelvészprofesszor alakot is ölt az egyik szereplő személyében.

Nyikolaj KONONOV szintén költőként ismert, bár megjelent jó néhány regénye is. Eddigi prózai műveihez képest a *Фланёр*-ban (magyarul kb. *A kószáló*) elrugaskodik az énelemző elbeszélés-módtól, és a '30–40-es évekbe helyezi a cselekményt. A regény főhőse teljesen passzív, sodródik az eseményekkel – szerelem, háború, fogság – fél Európán és egy évtizeden keresztül. Tájéképként fogadja be az időt és az egyébként meglehetősen kalandos eseményeket. Így a meglehetősen hosszú, háromszáz oldalas könyv akár kalandregény is lehetne, de inkább egy véletlenszerű enciklopédiára hasonlít, melynek furcsa véletlenszerűsége a hős címben jelzett esetleges mozgásából adódik.

A 20. századot nevezhetnénk a múzeumok és levéltárak korának: ebben az időben ugyanis rendkívüli módon felerősödött a múltunkból megmaradt tárgyak és dokumentumok megőrzésére való törekvés. Érdekes azonban, hogy a tárgyak nagyobb mennyisége nem vonta maga után azt, hogy világosabban látnánk a történelmi tényeket és folyamatokat általuk. Sőt épp ellenkezőleg – arról, hogy mi történt a 20. században valójában, majdnem hogy kevesebbet tudunk, mint azokról a korokról, amelyek után nem maradt semmi, csak néhány agyagcserép. A legértékesebbek az „emberi dokumentumok”, azaz az emlékiratok, feljegyzések, naplók és baráti levelek; ezek ugyanis azt tudják nyújtani, amire egyetlen hivatalos dokumentum sem képes: visszaadni a kor hangulatát. De az NLO kiadónál nemrég megjelent Ligya Csukovszkaja- és L. Pantelejev-féle levelezés nem csak emiatt fontos. Andrej NEMZER recenziója szerint a könyv a szovjet irodalom történetének egyik legfontosabb forrása is. Bemutatja a szovjet írólet fonákságát azokon keresztül, akik megpróbálták a Szovjetunió körülményei közt is őszinték maradni saját magukhoz és az olvasóikhoz. Ligya Csukovszkaját (prózaíró, költő, disszidens) nem kell bemutatni az orosz közönség számára. L. Pantelejev a *Skid köztársaság* (*Республика ШКИД*) című regény és a *Becsület szó* (*Честное слово*) című tanköltemény szerzőjeként nem volt ismeretlen az orosz diákok előtt. Nem igaz az, hogy mára egészen el lett feledve (hiszen újra és újra kiadják), de egyre inkább a perifériára szorul. Az L. Pantelejev egyébként álnév, az író valódi neve Alekszej Ivanovics Jeremejev. A levelezés kiadásában az álnév és a valódi név keveréke jelenik meg: Alekszej Ivanovics Pantelejev. Ligya Csukovszkajának sem ez az eredeti neve. Az előszó szerzője, Pavel KRJUCSKOV, illetve a kritikus Andrej Nemzer is kiemeli a Csukovszkaját és Pantelejevet összekötő, majd hatvan éven át tartó baráti viszony melegségét és hitelességét. A barátság eredetéről azonban nem esik szó a könyvben. Mindkét levelezőtárs a „marsakidákhoz” tartozott, azaz egy irodalmi körhöz, amely Szamuil Marsak és a leningrádi Detgiza szerkesztősége köré szerveződött. Nemcsak a barátság kötötte össze őket, hanem az írói munkához és etikai kérdésekhez való hozzáállásának hasonlósága. Nemcsak barátok, de „munkatársak” is voltak, ahogy ez leveleikből is világosan kiténik.

(Kis Orsolya – Zoltán Dominika)

